

1

Wat is uw enige troost, beide in leven en sterven?

Het moet ons, die van de Heere zijn, werkelijk dagelijks opnieuw gezegd worden dat de Heere onze Herder en onze Leidsman op de weg is, zoals wij zo-even gezongen hebben. En wanneer het ons gezegd wordt en zo gezegd wordt dat het ons tot ware troost dient, dan ervaren wij vaak dat we als dwalende schapen zijn. We zijn verblind door onze zonden en zorgen en wij tasten tevergeefs naar een uitweg. Maar het Woord is steeds zowel de Laatste als de Eerste, zodat het hart door het Woord gesterkt wordt om te antwoorden: 'Ja, U bent ook *mijn* Herder, ook *mijn* Leidsman en dat zult U ook blijven!'

Eigenlijk ligt alle troost van het Evangelie buiten ons. Het omgeeft ons, maar toch ligt het buiten ons. Nu gaat het erom dat deze troost, die buiten ons ligt, ons inwendig zal vervullen met vreugde in de Heere. Ik zeg dat alle troost buiten ons ligt. Het is aanwezig, maar wanneer hebben wij er de genieting van? Dat hangt niet van de mens af. God heeft de mens in een leven gesteld buiten het paradijs. En van dit leven heeft Hij gezegd: 'Met smart zult gij kinderen baren; en tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben.' (Gen. 3:16) En verder: 'In het

zweet uws aanschijns zult gij brood eten, totdat gij tot de aarde wederkeert.' (Gen. 3:19) God zegt niet: 'totdat gij ten hemel zult varen', maar: 'totdat gij tot de aarde wederkeert, waaruit gij genomen zijt.'

Wat moet nu een mens die Gods eigendom is te midden van deze levensomstandigheden staande houden, te midden van de duizenden smarten, te midden van alles wat hem voortdurend niet alleen dreigt af te trekken, maar ook werkelijk aftrekt van de Bron des levens? Het Woord moet hem staande houden; het Woord moet hem weer helpen; het Woord moet hem door alles heen dragen. Naar het gevoel schijnt dit Woord ons vaak in de steek te laten. Het kan de mens die Gods eigendom is wel overkomen dat hij denkt: ik ben het Woord kwijt. Is het zaad echter eenmaal in hem uitgestort, dan blijft het zaad er. Al lijkt het soms naar ons gevoel dat wij zonder het Woord zijn, toch is het zaad in ons aanwezig zonder dat wij het weten. Het Woord ligt niet stil, maar het werkt in het verborgene door, totdat het plotseling zijn helder licht doet stralen in onze ziel en wij weer goed weten hoe het met ons staat.

Dit Woord waarvan ik spreek, is het onvergankelijke Woord. En dat maakt de mens die Gods eigendom is onvergankelijk. Dit Woord gaat niet hoog en niet diep, maar is zeer eenvoudig. Het is zo eenvoudig, dat alle wijzen en verstandigen er hun leven lang niet aan toe zullen komen. Het is zo eenvoudig, dat juist hij die eruit leeft dit Woord vaak nog meer dan anderen vergeten is. Het is zo eenvoudig, dat alleen dit Woord

in staat is weer op te richten, te verkwikken en zó te troosten dat men met moed de staf weer ter hand neemt. Het Woord dat ik bedoel, hebben wij in onze Heidelbergse Catechismus. Dit Woord is daar de eerste vraag en het antwoord:

*Wat is uw enige troost, beide in leven en sterven?
Dat ik met lichaam en ziel, beide in leven en sterven,
niet mijn, maar mijns getrouwen Zaligmakers Jezus
Christus eigen ben, Die met Zijn dierbaar bloed voor
al mijn zonden volkomen betaald, en mij uit al het
geweld van de duivel verlost heeft. En zo bewaart,
dat zonder de wil van mijn hemelse Vader geen haar
van mijn hoofd vallen kan, ja ook, dat mij alle ding
tot mijn zaligheid dienen moet. Waarom Hij mij ook
door Zijn Heilige Geest van het eeuwige leven verze-
kert, en Hem voortaan te leven van harte gewillig en
bereid maakt.*

In 1563 ontving de Kerk van God een kostbaar geschenk: de Heidelbergse Catechismus. In Zwitserland had God Zwingli de ogen geopend. God liet deze man juist zo veel zien als hij zien moest om aan de paus en de pauselijke leer afbreuk te doen. Zwingli had uit het Woord van God geput voordat in Zwitserland sprake was van Luther of Calvijn. Weldra sloten meerdere door God geroepen, bekwame, geleerde jonge mannen zich bij Zwingli aan. Ook verwekte God in deze tijd À Lasco, ongetwijfeld een van de voortreffelijkste hervormers, hoewel hij, zoals dit meer gaat, het minst

genoemd wordt. Wij hebben van hem nog het on-
vergelijkelijke formulier van het Heilig Avondmaal
en het formulier van de Heilige Doop dat de gehele
boodschap van het Evangelie omvat. Dit formulier
is van zo'n gehalte dat ik graag al mijn preken zou
inruilen voor dit ene formulier, hoewel ik zeer goed
weet Wie mij gezonden heeft en Wie mij de prediking
geeft. Daarom dring ik er ook zo op aan dat u bij de
bediening van de Heilige Doop blijft zitten en niet
weggaat. U luistert dan naar een boodschap die wij
met blijdschap kunnen horen en die, tenminste mij,
altijd weer gelukkig maakt en tot blijdschap stemt.

God verwekte vervolgens ook Caspar Olevianus, een
edele jongeman uit Trier. Deze werd door de god-
vrezende keurvorst Frederik III als professor in Hei-
delberg beroepen. Van deze Olevianus – Zacharias
Ursinus heeft er ook aan meegewerkt – maar hoofd-
zakelijk van deze Olevianus is de Duitse uitgave van
de Heidelbergse Catechismus afkomstig.⁶ De aanlei-
ding daartoe was deze: Vóór deze keurvorst regeerde
een zekere Otto Hendrik. De duivel had in die tijd een

6. Kohlbrugge drukt zich nogal stellig uit over het auteurschap
van de Heidelbergse Catechismus. Mogelijk was in zijn tijd de
gangbare opvatting dat Olevianus de auteur was van dit boekje
en dat Ursinus maar een geringe rol heeft gespeeld.

kwaadaardige zeloot⁷ opgehitst, die met veel anderen de Lutherse belijdenis tot dekmantel van zijn boosheid misbruikte. Daardoor stichtte hij in de Palts en in Heidelberg allerlei onheil, twist en tweedracht en hij ergerde de gelovigen in den lande vreselijk. Daarna kwam keurvorst Frederik aan de regering. Hij dacht: Met God zal ik in mijn land aan dergelijke duivelse streken een eind maken. Ik wil het arme volk van God de waarheid geven! Deze kende hij zeer goed. Later, toen men hem verweet dat hij een calvinist was, kon hij tegen de keizer zeggen: 'De geschriften van Calvijn heb ik nooit gelezen, maar hier is mijn catechismus; deze heb ik overal van woorden van de Heilige Schrift voorzien, daarvan wil ik niet afwijken.'⁸ Zo heeft hij getuigd, zelfs op gevaar af zijn kroon te verliezen. Aan de waarheid, uitgesproken in zijn catechismus, hield hij zich zonder aarzeling vast. Toen de voortreffelijke Olevianus deze catechismus gemaakt had, liet de keurvorst alle opzieners en dienaren van het Woord samenkomen. Eenstemmig werd het

7. Wie Kohlbrugge op het oog heeft als zeloot wordt niet erg duidelijk uit deze passage. Waarschijnlijk bedoelt hij graaf Ottheinrich (1502-1559), de voorganger van keurvorst Frederik III. Deze Ottheinrich was een lutherse vorst, maar vaardigde onder zijn regering (1556-1559) een nieuwe kerkorde uit en gaf het lutheranisme in de Palts daarmee een zwingliaans-humanistisch accent. Hij wordt tegenwoordig dan ook meer gezien als een wegbereider voor Frederiks reformatie dan als een felle bestrijder van het calvinisme. De benaming van zeloot zou in dat geval misplaatst zijn.

8. Op 23 maart 1566 verdedigde Frederik III op de Rijksdag van Augsburg tegenover keizer Maximiliaan II zijn catechismus.

boekje aangenomen en zij verklaarden dat het in alles overeenstemde met Gods Woord. Daarna werd het doorgegeven aan kerk en school. Nu is deze catechismus door Gods trouwe hand de catechismus geworden van de Palts en inzonderheid die van Nederland. In Nederland is dit boekje steeds gehandhaafd, zodat het ook de catechismus werd voor de Gereformeerde Gemeente hier in Elberfeld.

Allen die ooit tot God bekeerd werden, zijn het eens met deze catechismus. Daarentegen hebben allen die onbekeerd bleven er steeds aan gemorrelt. Onder alle door de Gereformeerde Kerk aangenomen leerboeken is er niet één waarin de grote waarheid zo duidelijk uitgesproken is als in dit boek. Deze waarheid namelijk: dat een mens zalig wordt uit louter vrije genade door Christus zonder dat hijzelf iets daartoe bijdraagt. Ook dit: dat voor het hele geloofsleven, het leven van heiligmaking en van goede werken, voor *alles*, Christus zowel de Alfa als de Omega is, de Eerste en de Laatste. Daardoor blijft er voor de mens in het stuk van de zaligheid totaal niets over; het is enkel en alleen een werk van almachtige genade.

Dit boek nu is door de kerk, door de ouders, door God Zelf als eerste vragenboek aan de kinderen geschonken. Het moet ook het enige vragenboek van de volwassenen zijn. Het kind moet zodra het kan lezen die eerste vraag leren: *Wat is uw enige troost, beide in leven en sterven?*

Zo begint dan dit boekje zeer eigenaardig. Het gaat eigenlijk in tegen alle kennis en verstand van mensen!

Want overal waar deze vraag en dit antwoord komen, daar zegt men: 'Ja, mijn kind is nog dood, mijn kind verstaat er nog niets van! Mijn jongen, ja, ik houd veel van hem en ik heb hem lief, maar er is nog geen leven in hem. En mijn dochter, ja, zij is een goed kind, maar zij is ook nog dood! Moet nu zo'n kind leren en opzeggen: "Wat is *uw* enige troost, beide in leven en sterven?"' Het verstand zegt: 'Nee!' De dwaas, de wederdoper zegt ook: 'Nee, tot geen enkele prijs! Het kind moet eerst levend gemaakt worden en wanneer het levend gemaakt is dan pas mag het deze vraag en het antwoord leren en opzeggen!' Dat zou de duivel wel graag willen hebben. Dat is de remonstrantse duivel, die de leer van de vrije wil voorstaat, dat is de duivel van de wederdopers, dat is de pelagiaanse duivel, die helpen wil zonder middel. Het leven komt echter niet uit de mens. De mens maakt zichzelf niet levend, maar het leven komt van God. En het leven van God komt door middel van Zijn Woord, door het Evangelie. Wanneer dit leven niet in de mens onderhouden wordt, wanneer er niet voortdurend, zoals bij het licht, olie bij komt, zal het weldra uitdoven.

Dat het leven onderhouden wordt en de mens in het leven blijft, geschiedt door het Woord. 'Ja', zegt u, 'maar de Heilige Geest moet erbij komen!' Dat gaat mij die u onderwijst op dit ogenblik niet aan. Dat de Heilige Geest het doet weet ik zeer goed, dat wil ik u ook leren. Maar de Heilige Geest komt van boven naar beneden en niet andersom. Dus kom ik tot jou, mijn kind, tot u, volwassene, met de vraag: 'Wat is *uw*

enige troost, beide in leven en sterven?' Het Evangelie sluit hier niemand uit. De vraag komt tot een, tot twee, tot vier, tot duizend, tot een gehele gemeente, tot een hele stad, tot een geheel land. 'Maar alle mensen *hebben* deze troost toch niet?' Nee, niet één heeft deze troost van zichzelf. Toch moet deze vraag aan allen gesteld worden. Hij die in de catechismus deze vraag stelt, is iemand die weet in Wie hij gelooft. Iemand die weet dat zijn erfdeel bij God voor hem weggelegd is en bewaard wordt tot op de jongste dag. Maar als hij met de vraag komt, stelt hij haar in het algemeen tot allen zonder onderscheid. 'Ja', zegt u, 'maar daarom heeft men de troost nog niet!' Nee, maar de vraag komt juist daarom opdat wij tot onszelf inkeren en ernstig zouden overwegen: 'Wat vraagt die man daar? Hij spreekt van troost; wat is dat? Hij spreekt van troost in leven en sterven. Hij vraagt: Wat is *uw* troost? Hij vraagt: Wat is uw *enige* troost?' De zon heeft geschenen, de regen is gevallen; waar de vraag werkt, daar werkt zij. De vraag komt dus niet tot ons alsof zij zegt: Het gaat u hier wel aan, maar u daar niet! Maar zij komt zoals de ware gereformeerde leer altijd komt, met de genade. En nu een vraag: Wie kan zich bij aanvang of voortgang beroemen op zijn leven, wanneer hij gesteld wordt tegenover deze vraag? De vraag als *vraag* zal tot bekering brengen, zal tuchtigen, straffen en troosten. De vraag doodt en maakt levend.

Welaan dan, mijn kind, wanneer ik je nu vraag: 'Wat is uw enige troost?' dan zul je mij onmiddel-

lijk antwoorden: 'moeders schoot', of: 'lekker eten' of: 'een pop' of: 'een schaap'. Maar nu wil ik je nog wat beters leren, namelijk dit, dat je begint te bidden: 'Heere Jezus, ik heb gehoord dat U in de dagen toen U hier op aarde was de kinderen zo liefgehad en hen omhelsd en gezegend hebt; zegen mij ook!' Zie, je kunt immers vandaag of morgen ziek worden, vader of moeder kan je ontnomen worden, of je kunt zelf doodziek worden; jonge kinderen sterven ook! Voor een kinderhart is niet meer nodig dan deze vraag en dit antwoord, opdat het levend worde en de geloofswoorden die van leven getuigen, uitspreke. Vader en moeder begrijpen vaak niet hoe het kind daartoe komt: alsof vader en moeder een andere leermeester hadden dan het kind, namelijk de Heilige Geest Die in het verborgen werkt!

Er zijn mensen die de wereld liefhebben, ze zijn christenen naar belijdenis en kerkgang. Nu wil ik aan zo'n mens de vraag stellen: 'Wat is uw enige troost, beide in leven en sterven?' Nu, wie denkt, die denkt. Wie een leven leidt als een plant of als het vee, als een os of een ezel, die zal de vraag en het antwoord leren en opzeggen, maar er niets bij denken. Wie er echter bij denkt, die bekijkt de vraag van wat dichterbij. Hij verstaat: er is hier sprake van troost, van een *enige* troost, er wordt gevraagd naar *mijn* troost, naar de enige troost *beide in leven en sterven*. En dan gevoelen wij de nood: Ach God, deze troost heb ik niet! En wanneer zo iemand tot zichzelf inkeert en tot zichzelf zegt: 'Ach nee, deze troost heb ik niet', vanwaar moet

dan de troost komen? Moet de mens deze troost dan maar op het weefgetouw weven? Heeft de mens dan handen om deze troost te maken? Heeft hij een hart om deze troost uit zijn gezindheid op te roepen? Heeft hij verstand en een wil om deze troost uit te denken of te scheppen? Ach, een zeer beroemd hoogleraar in de theologie had eens een troostrijk boek geschreven, dat de genade de overwinning behaalt. Maar God ontnam hem, uit heilige oorzaak, alle troost van de ogen en van het licht. Toen was het uit met zijn geleerdheid en wanneer God niet juist deze vraag opnieuw in zijn hart geworpen had, dan zou hij in schande geëindigd zijn.

Wij allen hebben deze vraag geleerd en ik denk dat er velen hier zijn die vaak gelachen, heilig gelachen hebben als zij haar lazen of hoorden. Er zijn ook meerderen onder ons die van deze vraag en het antwoord iets vernomen hebben, zodat deze hen voorkomen als een bekend land, maar tegelijk ook als iets geheel onbekends, als de dorpjes in Bohemen. Maar het blijft waar dat wij allen die hier zijn deze vraag en dit antwoord gewoonlijk vergeten. Weliswaar, als God de vraag in ons hart gelegd heeft en ons heeft levend gemaakt, dan blijft de vraag in ons hart werkzaam en gaat er niet weer uit. Maar het is wat anders er gebruik van te maken. Dat zeg ik tot allen, opdat wij toch weten en leren verstaan, wat een kleinood wij hebben, wat een kostbare ring de Heere Zijn kinderen aan de vinger steekt en opdat wij daar toch eens acht op geven. Het gaat met deze vraag als het ware als met de Urim en

de Thummim van de hogepriester. Dit kleinood ligt volkomen buiten ons en toch is het er. Hoewel volkomen buiten ons is het toch in het hart van een ieder die God bekeerd heeft. Het gebruik ervan hebben wij echter niet in eigen handen.

Het woord 'troost' geeft hier eigenlijk de grond aan waarom men zich over iets verblijdt. Het is een troost buiten ons, niet in ons. Zoals wanneer iemand treurig, verlegen en verschrikt is en een ander tot hem komt met woorden die hem opbeuren en geruststellen. Dan is dat wat die ander brengt wel buiten de treurige en vertwijfelde, toch dringt het tot hem door. Deze troost waarover de catechismus spreekt, is dat wat God in Christus Jezus voor de arme, verloren mens wil zijn, opdat deze troost ervaren wordt in het hart van de arme, de treurige, de vertwijfelde en de verlegene.

Deze troost is een troost in het *leven*. Dit leven, ook het uitnemendste, is toch een leven vol moeite en verdriet, vol ellende, in feite een dood. Zo is het in de armste hut en in het weelderigste paleis. De schijn bedriegt; in werkelijkheid is dit leven een dood. Wat hebt u toch in dit leven dat u blij en vrolijk maken kan? Wat hebt u waardoor u van dit leven getroost en blijmoedig, vrolijk en opgeruimd genieten kunt? Wilde de mens het maar weten, wilde hij het maar erkennen dat het leven niets anders is dan een dood. De mens wordt steeds weer gekweld door allerlei lijden; zijn hartstochten zwepen hem voort en de ene zorg volgt op de andere; het houdt niet op. Waar de mens zich bevindt op de aarde, al is zij ook nog zo mooi en

de mens ook nog zo voorbeeldig, daar maakt hij deze aarde tot een hel. Aan God ligt het niet; het ligt aan de mens dat hij zijn eigen leven bedorven heeft en bederft, dat hij elke dag nieuwe kwellingen oproept en vindingrijk is en blijft in het kwellen van zichzelf. Wat hebt u dan in dit leven? Och, wanneer de kinderen van deze wereld niet alles op alles zouden zetten om genoegens na te jagen om zo de tijd te doden en de verveling te verdrijven, dan zou men kunnen geloven dat zij van dit leven met vreugde genieten. Zij bewijzen er echter juist mee dat op de bodem van hun hart duisternis en dood verscholen liggen. Zij willen deze schaduwen verdringen door muziek en dans en wat dies meer zij. U hebt dit leven niet in uw hand, niet in uw macht. Wat u met veel moeite opbouwt, dat breekt een ander weer af. Ja, u bouwt het met uw rechterhand op en breekt het met uw linkerhand weer af. De mens is het wonderlijkste raadsel. Geen mens kan de omstandigheden dwingen. De machtigste keizer zucht op zijn troon nog veel dieper dan de arme in zijn hut. Hij heeft ook veel meer te vrezen en heeft meer zorg, meer nood. Te midden van bal en toneelspel, te midden van wereldse vermaken moet hij bedenken dat zijn leven niet zeker is. Dat is het lieve leven! Hoe blij is de mens wanneer hij van de avond tot de morgen en van de morgen weer tot de avond komt! Is het leven als schepping van God werkelijk zo? Nee, maar sinds de mens van God afgevallen is en onder de vloek ligt, bederft hij voortdurend alles. Hij mag een groot verstand hebben, hij mag een sterk

karakter en een vaste wil hebben, het baat alles niets. Hij geeft zich vrijwillig over aan datgene waarvan hij zichzelf slaaf gemaakt heeft! Indien hij dan nog maar de hoop kan koesteren dat dit leven voor zover het een dood is eens ophield! Maar wanneer het leven ten einde gespoed is, ligt de mens koud in de doodkist en hij wordt naar het kerkhof gedragen, en dan? Nee, de hartstochten, de zorgen, de ziekten en de zwakheid houden in dit leven niet op en uiteindelijk komt de dood. Dan wordt gezegd: 'Ik moet sterven, nu moet ik sterven! Ik heb nog gehoopt dat *dit* anders zou worden en *dat* anders zou worden, dat *dit* beter zou worden en *dat* beter zou worden!' Nu ja, God helpt in genade *hier* en helpt in genade *daar*, maar steeds zijn er weer nieuwe plagen, komen er weer nieuwe zorgen, nieuw lijden. Dat houdt nooit op.

Dat is nu nog niet alles. De vraag komt tot jou, kind, tot u, volwassene, omdat er nog iets bijzonders in ligt. Namelijk dit: zij wil u het hoogste goed brengen. De vraag komt tot u zoals u ligt midden in uw dood. En deze vraag is een hoorn van overvloed⁹, van geluk en gelukzaligheid voor dit leven. Maar er ligt nog iets meer in. Er ligt in opgesloten wat men driehonderd jaar geleden beter begreep dan nu. Toen wist de mens nog van de Wet en deze kennis is nu bijna uit alle harten verdwenen. Nu is over jong en oud, over pausgezinden en evangelischen een geest uitgestort, waardoor zij niet meer vragen naar Gods Wet,

9. In het Duits staat het woord 'Füllhorn'.

maar slechts naar eigen wil en deze moet doorgezet worden. Maar geduld oefenen, afwachten en hopen kunnen zij niet meer. Nog eens: er ligt iets in deze vraag opgesloten. Waarom hoorde men vroeger zo veel van waarachtige bekeringen? Waar zijn die mensen, die enkelen nog. Hun aantal wordt ook in onze gemeente steeds kleiner, de meesten liggen al op het kerkhof. Vanwaar kwamen die profeten en profetes- sen die konden getuigen van Gods genade en ontferming? Mensen die wisten: 'Dit is goud en dat is valse munt.' Vanwaar? Waren zij niet geboren in de afgrond van verlorenheid, toen zij wegzonken voor Gods Wet? Daar hapert het tegenwoordig aan. Men heeft nu geen achtting meer voor Gods Wet.

'Wat is uw enige troost in leven en sterven?' Zie kind, zie volwassene! Hier is een volle korf met levensbrood en levenswijn. Zij wordt echter alleen gereikt aan hem die uit de Wet zijn zonde leerde kennen, zijn zonde belijdt en betreurt, niet als zonde op zichzelf, maar als een vergrijp tegen de allerhoogste Majesteit, als een misdaad tegen de almachtige en alleen heilige God, Die u gemaakt heeft en van Wie u afhangt. Tegenwoordig grijpt men met zijn goddeloze, vuile handen in de korf der genade zonder te bekennen: 'Ik heb gezondigd!' Zonder dat men deze leuze in het hart heeft: Nee, nee! Gods Wet moet blijven staan!

Wanneer de vraag tot u komt, verwacht zij dus van u dat u vanwege uw zonde waarachtig bedroefd, verslagen en verbrijzeld bent. Het zondigen houdt in dit leven niet op; voortdurend zondigt men tegen God

en de naaste. Maar als Gods Wet zaligmakend werkt, dan komt men tot de belijdenis: 'Ik heb gezondigd, maar mijn misdaad moet worden verzoend!' Ja, tot deze belijdenis komt het, en al is het hoofd wel eens stijf en wil het zich heden niet buigen, morgen buigt het zich des te dieper. De vraag komt dus in de eerste plaats tot de overtreders van de heilige geboden van God die hun zonden voor God belijden. Aan hen die voor Hem schuldig staan aan de overtreding van alle geboden bij de aanvang en de voortgang van hun bekering. De vraag komt tot mensen, kinderen of volwassenen, jonge mannen of grijsaards die goed weten dat zij geen enkel gebod van God werkelijk gehouden hebben en dat zij nog steeds tot alle boosheid geneigd zijn. Mensen dus die van harte bedroefd zijn. Wij houden steeds een open oog voor de geboden van God als Hij ons hart waarachtig getroffen heeft. En hoe opgeruimd en vrolijk wij ook zijn, wij worden opnieuw terneergeslagen, wanneer we denken aan alles wat wij op één dag verkeerd doen. Deze vraag richt zich dus niet tot mensen die alleen maar zo in het algemeen zondaar willen zijn, nee, zij richt zich tot zeer bijzondere overtreders, tot zeer goddeloze zondaren, tot zeer grote zondaren. Want zo was het ook in de tijd toen de catechismus werd opgesteld. Men eerde de Wet, maar men kon daarnaast dingen doen waaraan men nu nauwelijks denkt. Want men was eerlijker, men wilde niet méér schijnen dan men was en liet zich daarom ook minder tegenhouden. De vraag wordt dus zelfs aan hem gericht die zucht in de

diepste kerker, aan hem die in het graf van de zonde, onder de grafsteen en de last van zijn zonde en schuld ligt en geen uitkomst ziet.

‘Wat is uw enige troost, beide in leven en *sterven*?’

De vraag zegt dus dat er nog troost is. Er is troost voor u in dit ellendig leven. Er is troost voor u, wanneer u op uw sterfbed ligt, niets hebt en denkt: nu moet ik verloren gaan. Er is troost voor u, wanneer u vanwege uw zonden treurig en bedroefd bent naar God. Ach, er zijn zo veel moeilijke vertroosters in de wereld! Zo veel mensen die, al komen zij ook met allerlei liefelijke troostwoorden, toch mijn nood en mijn ellende niet kennen, omdat zij er geen ondervinding van hebben. Nu komt echter de vraag die spreekt van een enige troost, ja een *enige* troost! Dat is niet een troost die benauwt, maar een echte troost. Geen troost die niet helpen kan, maar een troost die opricht. Een troost die blijft, wanneer alle schepselen u ontvallen, wanneer alles wat voor ogen is u ontgaat. Het is een volkomen en een blijvende troost. Niet een troost voor heden en morgen alleen, maar een troost die met u door de dood heen gaat.

Nu vraagt de catechismus: Wat is *uw* troost? U antwoordt: ‘Ik heb er geen!’ Zie, zegt de vraag, u hebt haar toch! U hebt de enige troost! ‘Ja? Waar heb ik deze troost dan?’ O, die troost heeft God; die troost heeft Christus; die troost heeft de Heilige Geest; die troost heeft de hemel en de hemel is niet ver van u. Ik kom en vraag u: Wat is uw troost? En ik kom u die om troost verlegen bent, aanzeggen dat de troost

waarvan ik spreek, *uw* troost is. 'Hoe weet u dat?' Ja, dat weet ik uit eigen ervaring! Ik heb haar niet zelf verworven en heb haar niet zelf uitgedacht. Ik zie ook niet op uw waardigheid, op uw vroeger gedrag of op uw tegenwoordige moedeloosheid. Ik zie niet daarop dat u vlees bent, integendeel: juist omdat u vlees bent, kom ik met deze troost. Ik vraag u niet of u treurig en zeer bedroefd bent; dat geloof ik wel van u, ja daarom kom ik juist! Ik vraag u niet of u zich in de angst van de hel bevindt. Dat weet ik zeer goed, maar daarom juist kom ik met deze vraag en zeg het u: De troost, de enige troost, is *uw* troost! U vraagt mij nogmaals: 'Hoe weet u dat?' Wel, dat weet ik door de troost waarmee God mij vertroost heeft. Toen de troost tot mij kwam, lag ik in de hel en was ik diepbedroefd. En zo vaak deze vraag tot mij komt, lig ik in de hel en almachtige genade is nodig om mij uit de diepte op te trekken en uit deze strikken te verlossen. Ik weet het dus door de troost die ik zelf ontvangen heb. Ik was deze troost niet waardig, nochtans kwam zij tot mij. En zo kom ik dan met dezelfde troost tot u. 'Ja', antwoordt u mij, 'u kon deze troost wel aannemen, u was in ieder geval veel beter dan ik!' Nu, dan zal ik het u nog beter zeggen hoe ik weet dat deze troost *uw* troost is, opdat u er des te zekerder van bent. Ik weet het boven alles omdat er Eén stond op Golgotha. Zijn rug was door de geselslagen opengereten, Zijn handen waren gebonden en op Zijn onschuldig, heilig hoofd was een doornenkroon gedrukt. 'Zie de mens!' riep iemand. Alle troost komt van Hem! Hij hangt

aan het kruis op Golgotha en aan het kruis roept Hij, na voor de overtreders gebeden te hebben: 'Het is volbracht!' Vertwijfel en aarzel niet waar zo'n liefde sterft en pas er voor op dat u niet aan uzelf en uw ellende vasthoudt. Wanneer u iets met uw naaste hebt, maak dat in orde, want Jezus heeft gezegd: 'Wat gij zult begeren in Mijn Naam, dat zal Ik doen!' (Joh. 14:13) Maak dan alles in orde naar Gods Wet, man met uw vrouw, vrouw met uw man; kind met je moeder, en kom dan, zonder dat er iets goeds aan u is! Dan komt ook deze vraag en roept u toe: *uw* troost! Amen.

Gehouden op 7 augustus 1859, 's morgens
Gezongen: Psalm 23:1,2; Psalm 73:13; Psalm 4:4